

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

12-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 12 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00-TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy hodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00-FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00-YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich - yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pyedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna - pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00-PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00-SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00-SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar bo'yicha dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefonlar:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Turg'unov Sherzod Abduvositovich

FARG'ONA VILOYATI SANOAT KORXONALARINING MODDIY-TEXNIK HOLATI VA ULARNING
SANOAT ISHCHILARINING MEHNAT MUHOFAZASIDAGI AHAMIYATI HAQIDA AYRIM FIKR
MULOHAZALAR (Farg'ona viloyatida 1950-1970-yillarda chop etilgan vaqtli matbuot
nashrlarida e'lon qilingan maqolalar tahlili asosida) 13-19

Qalandarov Hamza Hamroqul o'g'li

SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA YURITGAN ATEISTIK SIYOSATI
VA XUDOSIZLAR JAMIYATI FAOLIYATI 20-23

Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich

XVIII-XIX ASRLARDA XIVA XONLIGINING ERON VA ROSSIYA BILAN SIYOSIY VA IJTIMOIIY
ALOQALARI HAQIDA AYRIM MA'LUMOTLAR 24-32

Соѳуѳ Паѳнов

KAMBAFALLIK VA UNI QISQARTIRISH MUAMMOLARI 33-42

Abdimov minov Oybek Bektemirovich

MARKAZIY OSIYO MINTAQASIGA ILMIY QARASHLAR VA KONSEPTUAL
MASALALARNING AYRIM JIHATLARI 43-48

Toshpulatov Nurbek Boboqul o'g'li

XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATI BOZORLARI
VA KARVONSAROYLARI TARIXI 49-53

Temirova Munira

ESKI TERMIZ SIMOBKO'ZACHALARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR 54-58

Sattorova Shahlo

SHAYBONIYLAR DAVRIDA JO'YBOR XO'JALARINING BUNYODKORLIK FAOLIYATI 59-63

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Yazdonova Saxiba Kurbanovna

KIBERMAKON: TA'LIM, TARBIYA VA IQTISODIY TA'SIR TENDENSIYALARI 64-72

Таниев Аҳмаджон Бахромович

TUРИЗМ, ГЛОБАЛЛАШУВ ВА САВДО: УЛАРНИНГ АТРОФ-МУҲИТГА ТАЪСИРИ 73-82

Ходжаниязов Элбек Сардоревич

XORAZM VILOYATIDA TUРИЗМ ТРАНСПОРТИ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
ОМИЛЛАРИ ТАХЛИЛИ 83-93

Raximov Baxromjon Ibroximovich, Ibrohimova Maqsuda Muhammadjon qizi

O'ZBEK SANOATINING INNOVATSION TARAQQIYOTI VA IQTISODIY O'SISHDAGI
ROLI 94-99

Ahmedov Adham Djalolovich

AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH
ORGANLARI FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH 100-105

Ablazov Nurillo Xusanboyevich

QURILISH KORXONALARI DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARINI HISOBINI
TAKOMILLASHTIRISH 106-112

<i>Абдурахманов Мухторали</i> ЎУДУДИЙ КЛАСТЕРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	113-116
<i>Poshokulova Mohigul</i> BILIMLAR IQTISODIYOTINING ZAMONAVIY SHAKLLARI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIM TIZIMIDA	117-122
<i>Toxirov Akbarxon Toirxon o'g'li</i> INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ORQALI KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH: YANGI IMKONIYATLAR VA TAHIDIDLAR	123-131
<i>Sayfutdinova Nigina Furkatovna</i> O'ZBEKISTONDA INNOVATSIYALARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIY AHAMIYATLARI	132-135
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Shakarov Oybek Xudoyberdi o'g'li</i> O'ZBEK XALQI ETOSFERASIDA KORRUPTION MUNOSABATLAR PAYDO BO'lish SABABLARINING FALSAFIY TAHLILI	136-139
<i>Жўрамуродов Нодир Ғайбуллаевич</i> ЖАДИДЛАР ФАЛСАФАСИДА МИЛЛИЙ ҒОЯ, МИЛЛИЙ ЎЗЛИК ВА МИЛЛИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ШАКЛЛАНИШИ	140-144
<i>Sayidova Muhabbat G'afforovna</i> GLOBAL AXBOROTLASHUV TENDENSIYALARINING MILLIY VA MA'NAVIY QADRIYATLARGA TA'SIRI	145-149
<i>Kuraxmedov Azamat Erkinovich</i> SAMARQAND JADIDCHILARINING TURKISTON MA'RIFATPARVARLIK FALSAFASI RIVOJIDA TUTGAN O'RNI	150-153
<i>Umarova Feruza Rozibayevna</i> O'ZBEK XALQI MA'NAVIY MADANIYATI RIVOJLANISHINING ASOSIY XUSUSIYATLARI	154-156
<i>Samijonov Azizbek Ismoiljon o'g'li</i> KIBERXAVFSIZLIKNI TA'MINLASHNING FALSAFIY-KONSEPTUAL TAHLILI	157-161
<i>Begbudieva Parvina Shoxruxovna</i> THE CONTRIBUTION OF MAHMUDHODJA BEHBUDI TO THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF EDUCATION SYSTEM OF TURKESTAN	162-166
<i>Aytbayev Mansurbek Yusupovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIY AQL-ZAKOVAT TO'G'RISIDA	167-173
<i>Muslimov Sherzod Akbarovich</i> ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR MA'NAVIY MEROSI: JAMIYAT, SIYOSAT VA SHE'RIYAT	174-178
<i>Jantayev Maqsud Ibragimovich</i> MUHAMMAD AL-XORAZMIY: MATEMATIKADAN FALSAFAGACHA BO'LGAN ILMIY IZLANISHLAR	179-184
<i>Norova Malika Fayzulloyevna</i> TASAVVUF TA'LIMOTI VA UNING SAYFIDDIN BOXARZIY DUNYOQARASHIGA TA'SIRI	185-191

<i>Gulova Anorgul Axtamovna</i> O'ZBEKISTONDA ALISHER NAVOIY ASARLARIGA BO'LGAN MUNOSABAT	192-196
<i>Absattorov Baxtiyor Mamarasulovich, Karimova Gulchehra Abdulkarimovna</i> BURCH VA MAS'ULIYAT TUSHUNCHALARINING TARIXIY-NAZARIY, AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TALQINI	197-205
<i>Berdikulov Chingiz Dusmuradovich</i> IJTIMOIY MULOQOT-SHAXS INTELLEKTUAL MADANIYATINING SHAKLLANISH OMILI	206-211
<i>Mamarasulov Baxriddin Shakasimovich</i> MILLIY-MA'NAVIY YUKSALISH – MAMLAKATIMIZ MA'NAVIY TARBIYA TIZIMINING YANGI STRATEGIYASI SIFATIDA	212-216
<i>Nurmatov Kamaridin Shamsiyevich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA ADOLAT TUSHUNCHASINING O'RNI	217-221
<i>Bekpo'latov Ulug'bek Rahmatulla o'g'li</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA SIMMETRIYA VA ASIMMETRIYA BIRLIGINI TA'MINLASHNING DIALEKTIK TAHLILI	222-228
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Бердиева Мукаррама Анваровна, Чернова Наталья Васильевна</i> СТРАТЕГИИ ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	229-234
<i>Жамаҳматов Каромиддин Айнилло ўғли</i> БУРҲОНИДДИН ТЕРМИЗИЙ АСАРЛАРИНИНГ САЛЖУҚИЙЛАР ДАВРИДА ЯРАТИЛГАН ТАСАВВУФИЙ МАНБАЛАРГА ТАЪСИРИ	235-243
<i>Temirova Aziza Muzaffarovna, Uralova Oysuluv Poyan qizi</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA “KO'K” SIFAT BELGISINING SEMANTIKA XUSUSIYATLARINING TADQIQI	244-247
<i>Mansurova Mohinur Akmal qizi</i> HAJVIY TAFAKKUR TABIATI – SATIRA VA YUMOR TUSHUNCHASI	248-252
<i>Яркулова Фотима Усмановна, Исломов Марьям</i> ИМЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ В ПОВЕСТЯХ И.С.ТУРГЕНОВА	253-257
<i>Murodova Muqadas Ikromovna</i> XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK ADABIYOTIDA YARATILGAN SATIRIK ASARLAR TADQIQI	258-263
<i>Ruzmatova Gulnara Kulmamatovna</i> O'ZBEK ADABIYOTIDA LATIFA JANRI TARAQQIYOTI VA TAHLILI	264-268
<i>Davronov Shexroz Abrorovich</i> OG'ZAKI TARJIMA VA UNDA KOMPRESSIYANING ROLI	269-273
<i>Begmatov Azizbek Tursunbayevich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI ONOMASTIK BIRLIKLAR TADQIQI	274-280
<i>Ibragimova Moxiraxon Anvarovna</i> NUTQIY AKTLAR TASNIFI	281-285
<i>Расулова Истода Абдулатифовна</i> К ПРОБЛЕМЕ ДЕФИНИЦИИ ЯЗЫКОВЫХ УНИВЕРСАЛИЙ: ИССЛЕДОВАНИЕ ИНВАРИАНТНЫХ СВОЙСТВ В КОНТЕКСТЕ ЯЗЫКОВОЙ ВАРИАТИВНОСТИ	286-293

<i>Obidova Go'zalxon Ma'rufjon qizi</i> O'ZBEK TILIDA OMAD VA OMADSIZLIKNI NOMLOVCHI LEKSIK VA FRAZEOLGIK BIRLIKLAR	294-299
<i>Furkatova Maxliyo To'liqin qizi</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI SHAXS-SON KATEGORIYASI	300-309
<i>Baxramov Xabibillo Sadikovich</i> INGLIZ TILIDA "POISON-ZAHAR" KONSEPTINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	310-315
<i>Тухтаев Сирожиддин Тошпўлатович</i> ПАРЕМИОЛОГИЯДА САХИЙЛИК КОНЦЕПТИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	316-323
<i>Qiyomov Shohabbosxon Sharofiddin o'g'li</i> XATTOTLIK SAN'ATINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	324-327
<i>Sobirjonova Muxlisa Sobirjonovna</i> YOLG'IZLIK FENOMENINING PSIXOLOGIK, IJTIMOIIY VA EKZISTENSIAL ASPEKTLARI	328-331
<i>Qayumova Mohinur Murodullayevna</i> LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT «STEP» IN THE ENGLISH LANGUAGE	332-337
<i>Sayipova Dilafruz Rahimovna</i> O'ZBEK NASRI TARAQQIYOTIDA "BOBURNOMA"NING AHAMIYATI	338-342
<i>Diyarov Akmal To'liqin o'g'li</i> INGLIZ TILIDAGI BOG'DORCHILIK TERMINLARINING GENETIK-ETIMOLOGIK TAVSIFI	343-348
<i>Атаназарова Шохида Бахрамовна</i> РЕКЛАМАДА ИЛЛОКУЦИЯ ВА ПЕРЛОКУЦИЯНИНГ АМАЛГА ОШИШИДА БИЛБОРДЛАРИ АҲАМИЯТИ (РЕКЛАМА БАННЕРЛАРИ МИСОЛИДА)	349-353
<i>Mamadqulova Kamila Abduxoliqovna</i> ANCIENT EGYPTIAN LITERATURE: THE OLD, MIDDLE AND NEW KINGDOMS	354-364
<i>Alimova Dilrabo</i> SHARQ ADABIYOTIDA QASIDANING TARIXIIY TAKOMILI	365-373
<i>Abduqaxxorova Nargiza Rustamovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI	374-379
<i>Курбонова Нодира Розиковна, Пулатова Сабина Шарифовна</i> ЛИТЕРАТУРНИЙ АНАЛИЗ ТЕМЫ УТРАЧЕННОЙ РОДИНЫ В РОМАНЕ ВЛАДИМИРА НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	380-390
<i>Khamidov Tohirjon Olmos ogli</i> ANALYSIS OF TYPES OF ENGLISH PHRASAL VERBS ACCORDING TO THE STRUCTURE	391-396
<i>Umurzakova Kommuna Xursanovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY TARMOQLARIDA YOSHLAR NUTQIDAGI O'ZGARISHNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI	397-402
<i>Habibullayeva Shoiria Shukurillayevna</i> ONA TILI DARSIDA GAP BO'LAKLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH METODIKASI	403-406

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Imomov Nurillo Fayzullayevich

TA'MINLOVCHI TO'LOV – MAJBURIYATLARNI TA'MINLASHNING

YANGI USULI SIFATIDA 407-414

Салаев Нодирбек Сапарбаевич

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИДА ДЕКРИМИНАЛИЗАЦИЯ: МОҲИЯТИ,

ТУРЛАРИ ВА АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 415-431

Ходжиев Юнус Мухитдинович

МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНING ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН

АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ 432-436

Сайдивалиева Хуршида

БОЛАЛАРНИ ОИЛАГА ТАРБИЯГА БЕРИШ ЮЗАСИДАН ВУЖУДГА КЕЛУВЧИ

МУНОСАБАТЛАРНИ КЕЛИШУВЛАР АСОСИДА ТАРТИБГА СОЛИШ

МАСАЛАЛАРИ 437-445

Muqimov Bobur

THE LEGAL NATURE OF E-COMMERCE IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 446-451

Raimova Nargiza Doroyevna, To'uchiyeva Bahora Otabekovna

PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL NETWORKS 452-459

Чориева Хуршидабону Хуррам қизи

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК ОРГАНЛАРИНИНГ

ҲУҚУҚЛАРИ ВА МАЖБУРИЯТЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

ИСТИҚБОЛЛАРИ 460-468

Toshkanov Nurbek Bahriddinovich

UNDIRUVNI INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARGA QARATISHNING

AYRIM FUQAROLIK-HUQUQIY MASALALARI 469-478

Kubaeva Ismigul Farxod qizi

CHALLENGES OF BLOCKCHAIN TO LAW AND STATE 479-484

Юсупов Ўктамбой Абсаматович

ДАВЛАТ ХАРИДЛАРИ СОҲАСИДАГИ КОРРУПЦИЯВИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИККА ҚАРШИ

КУРАШДА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ УСУЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

ИСТИҚБОЛЛАРИ 485-491

Баходирова Сабина Улугбек кизи

РОЛЬ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ КВАЛИФИКАЦИИ УМЫШЛЕННОГО ТЯЖКОГО ТЕЛЕСНОГО

ПОВРЕЖДЕНИЯ 492-503

Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНСТИТУТА ХОДАТАЙСТВ КАК СПОСОБ

ЗАЩИТЫ ПРАВ УЧАСТНИКОВ НА ДОСУДЕБНОМ ЭТАПЕ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА

РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 504-508

Ibrohimov Behzodbek Bahromjon o'g'li

O'ZBEKISTONDA MOLIVAVIY HUQUQIY MUNOSABATLAR ASOSI VA AHAMIYATI 509-520

To'uchiyeva Bahora Otabekovna, Raimova Nargiza Doroyevna

PREVENTING FALSE AND MANIPULATIVE ADVERTISING IN SOCIAL

NETWORKS 521-528

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ibraximov Sanjar Urunbayevich

SPORT MASHG'ULOT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI

VA TAMOYILLARI 529-539

Urazkulova Anna Vitalyevna

OLIY TA'LIMDA RUS TILI FANINI O'QITISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING TOPSHIRIQLARINI

ILMIY-PEDAGOGIK AHAMIYATI 540-545

Қаршиева Дилбар Эшпулатовна

ПЕДАГОГИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИДА МАЛАКАВИЙ

АМАЛИЁТНИНГ ЎРНИ 546-550

Ajiyeva Muxabbat Baxtibayevna

KIMYO FANI BO'YICHA MASHG'ULOTLARNI FANLARARO INTEGRATSIYA

ASOSIDA TASHKIL ETISH 551-555

Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna

O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISHDA QIYOSIY TAHLIL: JARAYON

VA FAOLIYATLI YONDASHUV 556-564

Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna

SHIFTING THE FOCUS OF CORPUS LINGUISTICS FROM RESEARCH TO CLASSROOM

PRACTICE 565-570

Акрамова Умеда Салиевна

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ

ИКТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С НЕРУССКИМ ЯЗЫКОВЫМ ФОНОМ 571-582

Abdusattarova Zaynab Abdujalil qizi

МАТЕМАТИКА FANINI LOYIHAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYASI ORQALI O'QITISH ASOSIDA

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA XXI ASR KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING

AHAMIYATI 583-590

Boboqulov Chori Urolovich

SHAXMAT O'YINI ORQALI BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA FIKRLASH QOBILIYATINI

RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI 591-595

To'xtayev Hasan Toshpo'latovich

ZAMONAVIY MAKTAB O'QUVCHILARINI MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYALASHDA KOGNITIV-

PSIXOLOGIK TO'SIQLARNING TA'SIRI 596-599

Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich

JISMONIY TARBIYA VA SPORT MUTAXASSISLARI KASBIY KOMPETENTLIGINI

RIVOJLANTIRISHNING MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 600-607

Rahimova Dilshoda Baxriddinovna, Turatosheva Sadoqat Raxmatullayevna

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH

(SOTSIOLOGIK TAHLIL) 608-615

Мадаминова Наргизахон Жахонгир қизи

МАКТАБГАЧА ЁШДАГИ БОЛАЛАРГА МОСЛАШТИРИЛГАН ВИРТУАЛ

ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 616-619

Qodirov Xasanboy Oribjonovich

RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA TEXNIKA OLIY TA'LIM SOHASI MUTAXASSISLARDA

KASBIY-IJODIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI 620-526

<i>Aliyeva Iroda Otabek qizi</i> MAKTABGACHA TA'LIMGA XORIY Tajribasini qo'llash bo'yicha mavjud ta'lim talablarining tasnifi yuzasidan tahlillar	627-631
<i>Ro'zimurodov Ilyos Azamat o'g'li</i> O'rta asrlar markaziy osiyo mutafakkirlarining cholg'ushunoslikka oid nazariyalari: Abu Nasr forobiyning musiqiy tadqiqotlari	632-636
<i>Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi</i> Jahon axborot resurslari orqali talabalarning tadqiqotchilik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari	637-642
<i>Салиев Улугбек, Салиева Нигора</i> Общение медицинского работника: роль и значение в практике	643-648
<i>Маматкулова Угилжон Эшмирза кизи, Абдуллаева Дилбар Алимбаевна</i> Методическая информационная платформа для будущих учителей иностранного языка, изучающих английский язык, и пути ее реализации	649-655
<i>Муминова Офтобхон Каримовна</i> История латинского языка в медицине: от античности до современных терминов	656-661
<i>Ахмедова Уктамхон</i> Роль инновационных технологий в повышении эффективности занятий русского языка в медицинском вузе	662-667
<i>Sattarova Markhabo Raxmonkulovna</i> Ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash	668-672
<i>Nuriddinova Robiya Bekjonaliyevna</i> Maktabgacha va boshlang'ich ta'limda matematika mashg'ulotlarining uzviyligini ta'minlash yo'nalishlari	673-678

Received: 30 November 2024

Accepted: 5 December 2024

Published: 15 December 2024

Article / Original Paper

CIVIL LAW REGULATION NOT RELATED TO THE WILL OF THE OWNER OF THE BASIS OF TERMINATION OF OWNERSHIP

Xodjiyev Yunus Muxitdinovich,

PhD, Associated professor of private law at TSUL

E-mail: yunushodjiyev@mail.ru

Abstract. This article analyzes the legal framework for regulating relations related to the termination of property rights. In particular, the grounds for termination of property rights regardless of the will of the person, mechanisms for protecting the rights of owners in such cases, and compensation issues are studied. Also, legislation practice in this area are analyzed, and suggestions are made on existing problems and their solutions.

Keywords: property rights, termination of property rights, requisition, nationalization, state needs, compensation, judicial practice.

МУЛК ҲУҚУҚИ БЕКОР БЎЛИШИНING ШАХС ИХТИЁРИГА БОҒЛИҚ БЎЛМАГАН АСОСЛАРИНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ

Ходжиев Юнус Мухитдинович,

Тошкент давлат юридик университети

"Фуқаролик ҳуқуқи" кафедраси доценти, PhD

Аннотация. Ушбу мақолада мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишнинг ҳуқуқий асослари таҳлил қилинган. Хусусан, мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлиши асослари, бундай ҳолатларда мулкдорнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмлари ва компенсация масалалари ўрганилган. Шунингдек, бу борадаги қонунчилик амалиёти таҳлил қилиниб, мавжуд муаммолар ва уларнинг ечимлари бўйича таклифлар берилган.

Калит сўзлар: мулк ҳуқуқи, мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши, реквизиция, национализация, давлат эҳтиёжлари, компенсация, суд амалиёти

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I12Y2024N61>

Кириш. Мулк ҳуқуқи фуқаролик ҳуқуқининг асосий институтларидан бири ҳисобланиб, унинг самарали ҳуқуқий тартибга солиниши жамият иқтисодий ривожланишининг муҳим шартидир. Мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатлар, айниқса шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолларда мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши масалалари алоҳида эътиборни талаб этади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 53-моддасида мулк дахлсизлиги кафолатланган бўлиб, мулкдор фақат қонунда назарда тутилган ҳолларда ва тартибда мулкдан маҳрум этилиши мумкинлиги белгиланган. Бироқ, амалиётда шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолларда мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишда бир қатор муаммолар мавжуд.

Мазкур тадқиқотнинг долзарблиги шундаки, бугунги кунда давлат ва жамият эҳтиёжлари учун ер участкаларини олиб қўйиш, табиий офатлар оқибатида мулкнинг йўқ бўлиши, реквизиция ва национализация каби ҳолатларда мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши масалалари тобора долзарб аҳамият касб этмоқда. Бу эса ўз навбатида мазкур муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий механизмларни такомиллаштиришни тақозо этади.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Мулк ҳуқуқи бекор бўлишининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган асослари масаласи кўплаб олимлар томонидан тадқиқ этилган. Жумладан, Р.О. Рўзиев ўзининг илмий ишларида мулк ҳуқуқининг мажбурий бекор бўлиши асосларини таснифлаш масалаларини ўрганган [1; Б.15-18]. У мулк ҳуқуқининг мажбурий бекор бўлиши асосларини икки гуруҳга: давлат манфаатлари ва ижтимоий зарурат билан боғлиқ ҳолларга ҳамда мулкдорнинг ғайриқонуний ҳаракатлари натижасида юзага келадиган ҳолларга ажратган.

М.К. Сулейменов эса, мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши асосларини ўрганишда компенсация масаласига алоҳида эътибор қаратган [2; Б.45-47]. Унинг фикрича, мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлишида самарали компенсация механизмнинг мавжудлиги муҳим аҳамият касб этади.

А.А. Крысанованинг фикрига кўра, мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши – бу юридик ва фактик ҳаракатларнинг мажмуи бўлиб, қонунчилик бунини мулк ҳуқуқини йўқотиш билан боғлайди [3, Б. 176]. Ушбу таъриф мулк ҳуқуқи бекор бўлишини эътирозларга сабаб бўладиган натижа сифатида эмас, балки жараён сифатида акс эттиради. Дарҳақиқат, мулкчиликнинг тугатилиши нафақат маълум бир ҳолат, балки собиқ мулкдорнинг мулк объектдан бегоналашиши сифатида ҳам кўриб чиқирилиши мумкин, яъни шу натижага олиб келадиган жараён сифатида ҳам субъектнинг мулк ҳуқуқларининг тугатилишига сабаб бўладиган муайян юридик фактлар кетма-кетлиги натижаси сифатида кўрилиши мумкин.

Энг умумий маънода шуни таъкидлаш мумкинки, мулк ҳуқуқини бекор қилиш учун асослар сифатида юридик фактлар, яъни ҳар қандай юридик оқибатларни: фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларнинг пайдо бўлиши, ўзгариши ёки тугатилишига сабаб бўладиган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни бирлаштирадиган ҳолатлар ҳисобланади [4, Б. 104].

Муҳокама. Рим ҳуқуқида табиий усулда мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши ашёнинг йўқ бўлиши деб ҳисобланган. Бу ҳолат ашёнинг йўқ бўлиши ёки истеъмол қилиниши ёки бошқа сабабларга тегишли бўлган.

Бироқ, ашёнинг йўқ бўлиши мулк ҳуқуқининг бир субъектга нисбатан бекор бўлиб, бошқа шахсда пайдо бўлмаслигининг ягона ҳолати эмас. Худди шундай дереликцияда ҳам, яъни мулкдорнинг унга тегишли бўлган мулкка нисбатан ҳуқуқидан воз кечишида намоён бўлади. Дереликция натижасида ашё йўқ қилинмайди, балки ҳеч кимга тегишли бўлмай қолиши оқибатида у олиб қўйиш объектига айланиши ва шу билан босиб олувчининг мулкка айланиши мумкин.

Бироқ, дереликция кейинчалик эгалик қилишни талаб қилмасдан мулк ҳуқуқи охири оқибатда бошқа шахс томонидан эгалланганлигидан қатъи назар мулк ҳуқуқини мулк ҳуқуқини ўз-ўзидан бекор қилади. Бу маънода дереликция йўқ қилиш каби мулк ҳуқуқини бекор қиладиган бегоналаштиришдан фарқ қилади. Лекин санаб ўтилган

шакллар хилма-хил бўлсада, уларнинг умумий хусусияти шундаки, бегоналаштирувчида мулк ҳуқуқи тугатилиши билан бир вақтда уни эгалловчи учун ҳам худди шундай ҳуқуқ пайдо бўлади.

Римликлар бу ерда оддий бекор бўлишни эмас, балки мулк ҳуқуқининг ўтишини таъкидлаганлар. Ўтказиш эса, *nemo plus juris* (ҳеч ким бошқага ортиқча ҳуқуқни ўтказа олмайди) қоидаларига талабига қатъий риоя қилган ҳолда амалга ошириш мумкин бўлган ва шунинг учун собиқ эгаси учун бекор қилинган мулк ҳуқуқи худди ўша собиқ эгаси бегоналаштириш ҳаракатларини амалга ошириш пайтидаги юкламалар (гаров ва бошқа) билан янги эгасига пайдо бўлади.

Қадимги рим даврида киритилган мулк ҳуқуқининг бекор бўлишининг яна бир усули ашёни муомаладан мажбурий олиб қўйиш ҳисобланиб, масалан хусусий мулк бўлган ерни давлат мулки таркибига киритилган (*ager publicus*) ёки бошқа ашёлар давлатники деб тан олинган (*servi publici*). Бу усулнинг хусусияти шундан иборат бўлганки, агар ашёни бегоналаштириш натижасида унинг бошқа шахс томонидан эгалланишига олиб келса, ашёни муомаладан мажбурий олиб қўйилишида эса, олдинги мулкдорнинг ашёга нисбатан мулк ҳуқуқининг бекор қилинишига сабаб бўлган.

Бу ерда шундай қилиб, ҳуқуқнинг ўтиши бўлмаган, шунинг учун *nemo plus juris* қоидаси қўлланилмаган. Унинг олдинги ҳуқуқий мақоми қандай бўлишидан қатъий назар Ашё *in commercio* чегарасидан *extra commercium* соҳасига ўтганда ўша жойда ўрнатилган ҳуқуқий режимга бўйсунган.

Демак, юқоридаги фикрларни умумлаштириб, мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлиши асосларини қуйидаги гуруҳларга ажратиш мумкин:

Биринчиси, Давлат ва жамият эҳтиёжлари учун мулкни олиб қўйилади. Бунда ер участкалари давлат ва жамият эҳтиёжлари учун олиб қўйилади, стратегик аҳамиятга эга объектлар национализация қилинади, фавқулодда ҳолатларда мулк реквизиция қилинади.

Иккинчиси, табиий офатлар ва фавқулодда вазиятлар оқибатида, яъни табиий офатларда, техноген ҳалокатларда, ҳарбий ҳаракатларда мулк йўқ бўлади.

Учинчиси, суд қарорлари асосида мулк ҳуқуқи бекор бўлади. Демак, қарздорнинг мажбурияти бўйича унинг мулки хатланиб мажбурий сотилади. Шунингдек, шахснинг ғайриҳуқуқий ҳаракати ёки жиноят содир этганда унинг мулки ҳақ тўланмасдан суд қарорига асосан олиб қўйилади. Бундан ташқари. банкротлик тартиб-таомили доирасида мулкдан маҳрум этилади.

Давлат ва жамият эҳтиёжлари учун мулкдорнинг мулкни олиб қўйиш масаласи алоҳида эътиборга лойиқ ҳисобланади. Бундай ҳолатда олиб қўйишнинг қонунийлиги ва асослантирилганлигига, олиб қўйиш тўғрисида мулкдорга олдиндан хабар берилганлигига, бозор нархлардан келиб чиқиб компенсация тўланганлигига, судга бўлган ҳуқуқнинг таъминланганлигига алоҳида эътибор берилади.

Натижалар. Амалга оширилган тадқиқот натижалари мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишда бир қатор муҳим хулосалар чиқариш имконини берди.

Биринчидан, қонунчилик соҳасидаги таҳлиллар натижасида аниқландики, мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлиши асослари тизимли

равишда тартибга солинмаган. Фуқаролик кодексида бундай асослар тарқоқ ҳолда белгиланган бўлиб, уларни тизимлаштириш ва ягона қонун доирасида тартибга солиш зарурати мавжуд. Хусусан, "реквизиция", "национализация", "давлат эҳтиёжлари" каби тушунчаларнинг ҳуқуқий мазмуни аниқ очиб берилмаган.

Иккинчидан, компенсация механизмлари борасида ҳам жиддий камчиликлар мавжудлиги аниқланди. Амалдаги қонунчиликда мулк ҳуқуқи бекор бўлган тақдирда тўланадиган компенсациянинг миқдорини аниқлаш мезонлари, муддатлари ва тартиби етарли даражада тартибга солинмаган. Бу эса амалиётда турли хил талқинларга ва мулкдорлар ҳуқуқларининг бузилишига олиб келмоқда.

Учинчидан, процессуал муддатлар масаласида ҳам муаммолар мавжудлиги аниқланди. Хусусан, мулкни олиб қўйиш тўғрисида қарор қабул қилингандан сўнг мулкдорни хабардор қилиш, компенсация тўлаш, мулкни бўшатиб бериш каби ҳаракатларни амалга ошириш муддатлари аниқ белгиланмаган. Бу эса амалиётда мулкдорлар ҳуқуқларининг асоссиз чекланишига олиб келмоқда.

Тўртинчидан, суд амалиёти таҳлили шуни кўрсатдики, судлар томонидан мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ низоларни кўриб чиқишда ягона ёндашув мавжуд эмас. Айниқса, компенсация миқдорини аниқлаш, маънавий зарарни қоплаш, бой берилган фойдани ҳисоблаш масалаларида турли хил ёндашувлар кузатилмоқда.

Бешинчидан, халқаро тажриба ўрганилганда, кўплаб ривожланган давлатларда мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишнинг самарали механизмлари мавжудлиги аниқланди. Хусусан, компенсация миқдорини аниқлашнинг шаффоф мезонлари, низоларни судгача ҳал этиш механизмлари, давлат органлари ва мулкдорлар ўртасидаги самарали мулоқот платформалари яратилган.

Олтинчидан, тадқиқот давомида мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ халқаро низоларни ҳал этиш механизмларининг самарасизлиги аниқланди. Бу эса халқаро инвестицияларни жалб этишга салбий таъсир кўрсатмоқда.

Хулоса. Юқоридаги натижалар асосида қуйидаги хулосалар шакллантирилди ва тегишли таклиф-тавсиялар ишлаб чиқилди:

1. Қонунчилик соҳасида:

“Мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши тўғрисида”ги алоҳида қонунни қабул қилиш ва унда мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлишининг барча асослари тизимлаштирилиши, компенсация механизмлари, процессуал муддатлар ва тартиблар аниқ белгиланиши лозим.

Компенсация механизмларини такомиллаштириш мақсадида алоҳида қонуности ҳужжати қабул қилиниши керак. Унда компенсация миқдорини аниқлаш мезонлари, маънавий зарар ва бой берилган фойдани ҳисоблаш методикаси, компенсация тўлаш муддатлари ва тартиби аниқ белгиланиши лозим.

Процессуал қонунчиликка тегишли ўзгартиришлар киритиб, мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ низоларни кўриб чиқишнинг алоҳида тартиби белгиланиши зарур. Бунда ишларни кўриб чиқиш муддатлари, далилларни тўплаш ва баҳолаш хусусиятлари назарда тутилиши керак.

2. Институционал соҳада:

- Мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши билан боғлиқ масалаларни мувофиқлаштирувчи махсус давлат органини ташкил этиш мақсадга мувофиқ. Мазкур

орган давлат эҳтиёжлари учун мулкни олиб қўйиш жараёнини мувофиқлаштириш, компенсация тўловларини назорат қилиш, низоларни судгача ҳал этиш каби вазифаларни амалга ошириши лозим.

- Медиация институтини жорий этиш орқали низоларни судгача ҳал этиш механизмларини такомиллаштириш зарур. Бунда мулк ҳуқуқини бекор қилиниши соҳасида профессионал медиаторларни тайёрлаш, уларнинг малакасини ошириш, медиация жараёнининг ҳуқуқий асосларини яратиш лозим.

3. Халқаро ҳамкорлик соҳасида:

- Халқаро стандартларни миллий қонунчиликка имплементация қилиш бўйича "йўл харитаси"ни ишлаб чиқиш зарур. Унда БМТнинг тегишли конвенциялари, Жаҳон банки тавсиялари ва бошқа халқаро ҳужжатларнинг талабларини босқичма-босқич жорий этиш назарда тутилиши керак.

- Хорижий тажрибани ўрганиш ва жорий этиш бўйича махсус дастур ишлаб чиқиш мақсадга мувофиқ. Унда ривожланган давлатларнинг илғор тажрибасини ўрганиш, халқаро экспертларни жалб этиш, хорижий давлатлар билан тажриба алмашиш масалалари назарда тутилиши лозим.

- Халқаро инвестицион низоларни ҳал этиш механизмларини такомиллаштириш зарур. Бунда халқаро арбитраж қарорларининг ижросини таъминлаш, инвесторлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмларини кучайтириш, халқаро шартномалар тизимини такомиллаштириш масалалари ҳал этилиши керак.

Юқоридаги таклиф ва тавсияларнинг амалга оширилиши мулк ҳуқуқининг шахс ихтиёрига боғлиқ бўлмаган ҳолда бекор бўлиши билан боғлиқ муносабатларни самарали тартибга солиш, мулкдорлар ҳуқуқларини ишончли ҳимоя қилиш, инвестиция муҳитини яхшилаш имконини беради.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Рўзиев Р.О. Мулк ҳуқуқининг бекор бўлиши асослари. – Тошкент: ТДЮИ, 2019. – 180 б.
2. Сулейменов М.К. Право собственности в Республике Казахстан. – Алматы: Жеті жарғы, 2018. – 350 с.
3. Крысанов А.А. Принудительное прекращение права собственности: Дис. ... канд. юрид. наук. М.: РГБ, 2003. 176 с.
4. Гражданское право: Учебник: В 3 т. 6-е изд., перераб. и доп. / Отв. ред. А.П. Сергеев, Ю.К. Толстой. М.: ТК ВЕЛБИ, ПРОСПЕКТ, 2004. Т. 1. С. 104
5. Smith J. Property Rights in Modern World. – London: Oxford University Press, 2020. – 420 p.
6. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2020 й.
7. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2019 йил 24 майдаги "Мулк ҳуқуқига оид қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида"ги 12-сонли қарори.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 12 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali
2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli
guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.
Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:
100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy
tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi,
70/10-uy. Elektron manzil:
scienceproblems.uz@gmail.com
Bog'lanish uchun telefonlar:
(99) 602-09-84 (telegram).